

Krav til rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger

Dag Wiese Schartum

Innledende bemerkninger

- “Rettslig grunnlag” er betegnelsen på et av flere krav som må være oppfylt for at personopplysninger kan behandles på lovlig måte, jf også § 11
- “Rettslig grunnlag” tilsvarer det som i loven kalles “vilkår for å behandle personopplysninger”, og omfatter §§ 8 og 9
- Rettslig grunnlag brukes som betegnelse fordi det også er andre vilkår for å behandle personopplysninger som må være oppfylt, særlig:
 - fastsettelse av saklig begrunnede formål for behandlingen
 - tilstrekkelig kvalitet på personopplysningene
- “Rettslig grunnlag” er derfor mer presis betegnelse enn den loven bruker i §§ 8 og 9
- Enhver behandling må ha et rettslig grunnlag i samsvar med §§ 8 og 9
- Kravene i § 8 gjelder bestandig, kravene i § 9 gjelder bare for sensitive personopplysninger
- For sensitive opplysninger må *både* kravene i § 8 og § 9 være oppfylt

Oversikt over typer rettslig grunnlag

- Lovhjemmel
 - Dvs når det er klart bestemt i loven at personopplysninger kan samles inn og behandles
- Samtykke
 - Dvs når den registrerte erklærer at hun godtar at opplysninger blir samlet inn og behandles av behandlingsansvarlige
- Når det er “nødvendig” (“nødvendig grunn”)
 - Dvs når det tilfellet er dekket at de konkrete bestemmelsene i §§ 8 og 9 som angir hvilke nødvendige grunner som godtas som rettslig grunnlag
- Opplysninger som “den registrerte selv frivillig har gjort alminnelig kjent” (§ 9 bokstav d)
 - Gjelder bare for sensitive personopplysninger
- Hver behandling av personopplysninger kan trenge *flere* typer rettslig grunnlag (for eksempel samtykke + en nødvendig grunn)

Lov

- “Lov” kan bare være rettslig grunnlag dersom det i lov, eller i forskrift som er gitt i medhold av en lov, *klart* sies at personopplysninger kan samles inn og behandles
- Slike bestemmelser finnes typisk i “registerlover”, jf forelesningen den 14.01, for eksempel:
 - **Strpl. § 160a.** Kongen kan beslutte at det skal opprettes et sentralt register over DNA-profiler. Registeret kan inneholde DNA-profiler til personer som er dømt for [...]
 - **Folkereg.l. § 1.** Det skal være ett sentralt folkeregister for Norge. I Det sentrale folkeregister registreres alle personer som:
 - a)er eller har vært bosatt i Norge,
 - b)er født i Norge,
 - c)har fått tildelt fødselsnummer eller D-nummer.
- Det er typisk offentlig forvaltning som har slike lovhjemler, og det er mange av dem!
- Det er ikke tilstrekkelig at det i en lov eller forskrift er bestemmelser som forutsetter innsamling mv av personopplysninger

Samtykke

- Dersom det ikke foreligger lovhjemmel, er hovedregelen at det må innhentes samtykke fra den registrerte, se s 8 (nedenfor)
- Samtykke må tilfredsstillende tre krav for å være gyldig (§ 2 nr 7):
 - Frivillig: Det kan ikke være knyttet tvang eller sanksjoner til et samtykke
 - Likevel vanskelig å sikre full frivillighet i streng forstand fordi “alle” innretter seg på samme måte og gir bedre tilbud til den som anvender IKT
 - Uttrykkelig: Samtykket må vises gjennom en aktiv handling fra den registrerte
 - Ingen formkrav (dvs underskrift e.l.), bruk av ikoner mv er nok
 - Kan tenkes muntlig samtykke, men lite brukbart
 - Stilltiende og “konkludent” samtykke godtas ikke
 - Samtykke kan skje ved representant, men må foreligge en dekkende fullmakt
 - Foreldre kan samtykke på vegne av barn, men uklart hvor lenge
 - Må ha tilstrekkelig sikkerhet for at det er rett person som samtykker (jf § 15)
 - » *samtykke, fortsetter*

Samtykke (forts.)

- Informert: Den registrerte (og en eventuell representant) skal ha informasjon som klart viser hva samtykket omfatter
- Informasjonen må gis *før* selve samtykket gis
- Informasjonen må normalt inneholde opplysninger om (jf § 19):
 - a) navn og adresse på den behandlingsansvarlige og dennes eventuell representant,
 - b) formålet med behandlingen,
 - c) opplysningene vil bli utlevert, og eventuelt hvem som er mottaker,
 - d) det er frivillig å gi fra seg opplysningene, og
 - e) annet som gjør den registrerte i stand til å bruke sine rettigheter etter loven her på best mulig måte, som f.eks. informasjon om retten til å kreve innsyn, jf. § 18, og retten til å kreve retting, jf. § 27 og § 28.

Nødvendig grunn

- Det er bare de grunner som loven anerkjenner som kan være rettslig grunnlag
- De nødvendige grunnene som er nevnt i § 8 er forskjellige fra de som er nevnt i § 9
- Nødvendige grunner i § 8:
 - a) å oppfylle en avtale med den registrerte, eller for å utføre gjøremål etter den registrertes ønske før en slik avtale inngås (kjøp, arbeidsavtale mv),
 - b) at den behandlingsansvarlige skal kunne oppfylle en rettslig forpliktelse (forpliktelse i lov, konvensjon e.l.),
 - c) å vareta den registrertes vitale interesser (særlig liv og helse),
 - d) å utføre en oppgave av allmenn interesse (forskning, statistikk, historie),
 - e) å utøve offentlig myndighet (enkeltvedtak, dømmende virksomhet mv), eller
 - f) at den behandlingsansvarlige eller tredjepersoner som opplysningene utleveres til kan vareta en berettiget interesse, og hensynet til den registrertes personvern ikke overstiger denne interessen.
- Husk at bestemmelsene ikke kan fortolkes ut i fra en vanlig språklig forståelse, men må leses ut i fra forarbeider, praksis mv

Nødvendig grunn eller samtykke?

- “For at man skal kunne gjøre et avvik fra hovedprinsippet [om samtykke], må det [...] foreligge en begrunnelse. Denne begrunnelsen kan [...] ikke bare være en ren hensiktsmessighetsbetraktning, f eks å unngå kostnader, spare tid eller lignende – selv om slike begrunnelser selvsagt også må vurderes konkret i forhold til den enkelte sak.” (PVN 2004/01: Statens Arbeidsmiljøinstitutt - STAMI)

Bortfall av rettslig grunnlag

- De ulike rettslige grunnlagene kan falle bort på ulike måter:
 - Lovhjemmel kan falle bort fordi loven endres/oppheves
 - Samtykke kan når som helst trekkes tilbake
 - Nødvendig grunn kan opphøre fordi situasjonen forandrer seg
- Dersom det rettslige grunnlaget faller bort, og det ikke finnes et alternativt rettslig grunnlag, minster den behandlingsansvarlige retten til å behandle opplysningene, og de skal slettes, se § 27